

**NOTES SOBRE EL JURISTA BARCELONÍ
IGNASI SANPONTS I BARBA**

per

JOAQUIM CARRERAS i ARTAU

Les referències de Josep Leopold Feu al jurista barceloní Ignasi Sanponts i Barba fixaren la meua atenció sobre aquest interessant personatge i el paper que exercí en el moviment filosòfic del segle passat. Feu dedica a Sanponts unes frases molt elogioses en la seva Memòria titulada *Datos y apuntes para la historia de la moderna literatura catalana*, que llegí a l'Acadèmia de Bones Lletres el 13 d'abril del 1863;¹ i uns quants anys més tard, en uns articles apareguts al *Diari de Barcelona*, insistí a subratllar la seva significació en la filosofia del Dret.²

Sanponts i Barba pertanyia a una família de molt de relleu en la vida cultural barcelonina. El seu pare, Francesc Sanponts, fou un metge de fama internacional que influí considerablement en la vida científica del país. El fill Ignasi,³ nascut a Barcelona el 1795, que seguí la carrera de Dret, havia d'influir-hi així mateix. Ingressà de molt jove a la Secretaria de l'Ajuntament de Barcelona, a les ordres de Ramon Muns i Serinyà, un altre home eminent, a qui succeí poc temps després; i des d'un lloc tan privilegiat menà una intensa campanya pel redreçament cultural de la

1. Publicada en el tom II de les *Memorias de la Academia de Buenas Letras de Barcelona*, Barcelona, 1868; pp. 457-504. Les referències a Sanponts es troben a les pp. 469 i 483.

2. *Galeria de Escritores Catalanes, Sanponts*, a *Diario de Barcelona*, dies 20 i 27 de novembre de 1866, pp. 10.993-5 i 11.228-30.

3. Aquestes dades biogràfiques són preses de l'Antoni Elias de Molins en l'article que dedicà a Sanponts en el seu *Diccionario biográfico y bibliográfico de Escritores y Artistas catalanes del siglo XIX*, tom II, Barcelona, 1895; pp. 587-8. Elias de Molins tingué a les mans els papers de la família Sanponts.

ciutat secundant les iniciatives de la famosa Junta de Comerç, de l'Acadèmia de Ciències i Arts i d'altres destacades institucions barcelonines. Contribuí a la implantació d'uns Estudis Superiors de Dret durant el trienni liberal de 1820 a 1823; i ell mateix hi exercí la càtedra de Dret romà i, després, la de Legislació universal. El 1836, a la represa del règim constitucional, fou nomenat altra vegada catedràtic de Dret Natural i de Gents i Principis de legislació universal a la restaurada Universitat de Barcelona. Pel seu caràcter de moderat, els progressistes de l'Espartero el separaren de la càtedra l'octubre del 1840. Hi fou reposat el 1844; l'any de la seva mort, el 1846, exercia la càtedra de Dret constitucional i Economia política.

De la rica personalitat d'Ignasi Sanpunts m'interessa ara destacar la seva aportació a la filosofia del dret. Altres aspectes, com són els de la seva formació intel·lectual, la seva activitat d'escriptor polígraf i la seva dedicació temporal a la política, els deixaré de banda. Només, per la relació que puguin tenir amb l'aspecte escollit i a tall d'elements per a la caracterització intel·lectual de Sanpunts, registraré aquí tres episodis significatius. Ignasi Sanpunts fou fundador i un dels membres més actius de la *Sociedad Filosófica* de Barcelona, que deixà una profunda petjada en la vida cultural de la ciutat. Amb Aribau i Menart projectà una empresa editorial per a publicar en castellà les novel·les de Walter Scott, de les quals López Soler i Nicasio Gállego havien d'ésser els traductors. En una ocasió crítica per a la vida del Dret català la Junta de Comerç li encomanà la redacció d'una Memòria sobre les institucions a mantenir en una futura codificació del Dret general espanyol.

Durant els anys que estigué exonerat de la funció universitària Sanpunts i Barba es llançà a una empresa científica d'alta volada, per a la qual requerí la col·laboració d'altres dos companys de dissort: Ramon Martí d'Eixalà i Josep Ferrer i Subirana. El tres ex-professors de Jurisprudència a la Universitat emprengueren la publicació del famós codi legislatiu *Las Siete Partidas*, manat compilar a mitjan segle XIII pel rei castellà Alfons X el Savi, ensems amb la Glossa del seu màxim comentarista, el llicenciat Gregori López, traduïda del llatí al castellà i extensament addicionada amb noves notes i nous comentaris, i amb unes taules sinòptiques comparatives sobre la legislació espanyola, antiga i moderna, fins al seu estat darrer.⁴ L'execució tipogràfica de l'obra fou confiada a la impremta

4. En la preparació del present treball he tingut a la vista l'exemplar existent a la biblioteca del Col·legi d'Advocats de Barcelona.

d'Antoni Bergnes de las Casas, l'il·lustre catedràtic i hel·lenista, que coronà amb aquesta empresa la brillant història de la seva editorial.⁵ L'edició fou acomplida en quatre volums, dels quals dos porten la data de 1843, i els altres dos, la de 1844. Sospito, però, que l'obra degué aparèixer amb un considerable retard a causa de les inesperades vicissituds que l'entrebancaren. A penes començada la publicació, morí Ferrer i Subirana, sense aportar-hi la més petita col·laboració; i, abans d'acabar-la, morí Ignasi Sanponts. Aquest només tingué cura dels quatre primers títols de la Partida I; obligat a abandonar la tasca, ompliren el seu buit els juristes Felip Vergés i Tomàs Sivilla (el qui més tard, durant molts anys, fou bisbe de Girona). La preparació de la Partida II fou encomanada a Joan Illas i Vidal, que també abandonà i hagué d'ésser substituït, després dels primers catorze títols, pels primitius editors. Tampoc el Dr. Sivilla no pogué continuar, per la qual cosa el tom II fou preparat pels juristes Felip Vergés i Francesc Permanyer, ambdós professors substituïts a la Universitat. A partir del tom III, i després de la mort de Sanponts, Ramon Martí d'Eixalà prengué el timó de l'empresa i la portà a terme.

Em limitaré ara a estudiar les notes originals d'Ignasi Sanponts, prescindint de les redactades pels altres col·laboradors, àdhuc les redactades per Martí d'Eixalà. En general aquestes es desenvolupen en una exegesi de Dret positiu amb vista a una més clara intel·ligència del dret vigent. En canvi, les notes de Sanponts presenten un caràcter especulatiu molt marcat, que tant pot explicar-se per la natura de les matèries glossades com per la tendència personal de l'anotador. En elles es basa la fama de filòsof del Dret que, com hem vist, aureola la figura de Sanponts en el record històric. J. Leopold Feu cita només tres notes: les 17, 36 i 60 al títol I de la Partida 1.ª. En realitat, Sanponts n'escriví algunes més, que no ofereixen, però, l'abast doctrinal d'aquelles. Així, la nota complementària a la glossa 5 de Gregori López al Pròleg de *Las Siete Partidas*, a propòsit del concepte de creació, afirma la possibilitat d'adquirir proves científiques per a demostrar-la, malgrat el parer contrari de sant Tomàs. Així, la nota que continua la glossa 35 de Gregori López al Pròleg sobre les excel·lències del número set, forneix el pretext per a una amplíssima exposició de les doctrines filosòfiques dels pitagòrics, extreta d'una de les millors obres modernes estrangeres sobre història de la filosofia, segons diu. [Probable-

5. S. OLIVES CANALS: *Bergnes de las Casas*, Barcelona, 1947, pròleg, pp. XXXII i XXXIII.

ment, el tractat del francès Dégerando.] Així, una altra nota complementària a la glossa 36 del mateix Pròleg estableix un paral·lel entre la doctrina de les potències de l'ànima utilitzada en el text i la que exposa Aristòtil en el llibre II *De anima*. Així, la nota 46, també al Pròleg, elogia el rei Savi en la seva fonamentació de l'ordre moral i polític sobre una base religiosa, i ataca de biaix les tendències atees de la legislació francesa de la Revolució. Així, encara, la nota complementària a la glossa 14 de Gregori López al títol III de la mateixa Partida, on exposa la doctrina que el pecat de l'home té remei, i el del diable, no, perquè l'home peca per suggestió del diable, i aquest peca per iniciativa pròpia, conté una interessant disquisició psicològica sobre les facultats de coneixement i d'apetitació en relació amb el lliure albir.

Cenyim-nos ara a les tres notes citades per Feu. Són, en realitat, les úniques de Sanpunts al títol 1.er de la Partida 1.ª, perquè totes les altres són insignificants per llur extensió o per llur contingut, i solen remetre a una de les tres. En canvi, aquestes són molt extenses; tant, que totes tres plegades sumen tantes pàgines com les que ocupa el títol sencer amb el seu text, les variants i les glosses de Gregori López. Res no impedeix de considerar-les com tres estudis monogràfics intercalats, tant més que no continuen cap de les glosses; ans bé, en llur totalitat són originals de Sanpunts. I encara, per al nostre objecte, podem prescindir de la nota 60, mancada d'interès filosòfic; en ella Sanpunts es proposa d'esbrinar, polemitzant contra la Constitució espanyola del 1812, en qui resideix la sobirania i el poder legislatiu ordinari, per a la qual cosa s'embranca en una magnífica excursió a les antigues institucions espanyoles de Dret públic, especialment les Corts, que li permet d'aclarir sobretot el segon punt. Sanpunts subratlla la conveniència de publicar els textos legals antics per a conèixer la nostra història jurídica, malgrat trobi improcedent l'explicació d'aquelles institucions a la llum dels principis constitucionals moderns. En rigor, doncs, l'interès de les doctrines filosòfiques exposades per Sanpunts resta circumscrit a les notes 17 i 36, que convé ara d'examinar més a fons.

La nota 17, la més extensa de l'obra, versa sobre el Dret natural, i consta de diverses parts. A la primera critica la divisió romana de les lleis, d'inspiració estoica, que a través d'Ulpià ha passat a la codificació justiniana i, d'aquí, a *Las Partidas*. Descartada aquesta concepció clàssica, a la segona part és plantejat amb tota cruesa el problema de l'existència del Dret natural, que Sanpunts resol afirmativament, no sense aclarir per

endavant que no consisteix en un cos de proposicions formulades i taxatives, sinó en un sistema de veritats susceptibles d'ésser descobertes per l'enteniment humà, a l'estil de les veritats metafísiques i matemàtiques. Segons Sanpots, les idees bàsiques del Dret natural es troben dipositades en el fons de l'ànima humana, d'on poden ésser extretes mitjançant anàlisis psicològiques acurades. El resultat d'aquestes anàlisis es comprova exteriorment pel testimoni de les tradicions. Sanpots espren ambdues fonts de coneixement —la consciència humana i la història— fins a deixar establerta la seva tesi. A la tercera part són exposats i discutits tres sistemes de filosofia moral i jurídica, que neguen l'existència del Dret natural, i són: els de Hobbes, Bentham i un tercer, que de moment deixa indeterminat. La doctrina de Hobbes, que s'esforça a derivar els principis morals de la llei civil, és refusada en poques paraules. En canvi, l'exposició i la discussió de la doctrina utilitària prenen unes proporcions considerables. Val a dir que la voga d'aquesta doctrina a l'època ho exigia. Les obres de Bentham afliuen a Espanya des dels altres països llatins: en versions franceses editades a Brussel·les i a París; i en versions italianes. A Salamanca, a Madrid i a Barcelona havien estat publicades, des del 1821, en versió castellana, les obres principals de Bentham: els *Principios de la Ciencia social o de las ciencias morales y políticas* (Salamanca, 1821); els *Principios de Legislación y de Codificación* (Madrid, 1834); el *Tratado de las pruebas judiciales* (Madrid, 1835), la *Teoría de las penas y de las recompensas* (Barcelona, 1838); el *Compendio de los tratados de legislación civil y penal*, que obtingué a Madrid una segona edició el 1839, i encara d'altres. Sanpots vol oposar-se a aquest corrent de difusió de la ideologia utilitària; i per això, no bastant-li la presentació, i la impugnació, del sistema de Bentham en termes generals, procedeix a una minuciosa anàlisi del principi d'utilitat en dotze punts de detall. Apela altra vegada a l'anàlisi de les idees i els sentiments arrelats en la consciència humana, que el porta a establir un paral·lel entre els caràcters de la moralitat i de la justícia, per una banda, i els de la utilitat, per l'altra, d'on conclou llur disparitat. El procediment resulta vàlid en la creença de Sanpots que les idees fonamentals de l'ordre moral són innates en la consciència, i expressen, per tant, les exigències supremes de la natura humana. Sanpots no s'oblida d'al·legar en descrèdit de la concepció utilitària el testimoni universal dels pobles, que cristal·litza en el bon sentit. Encara, abans de finir aquesta part polèmica, Sanpots examina breument un tercer sistema, que no atribueix a cap autor determinat i que podríem qualificar de quasi-

determinisme, perquè hi és donat el nom de Dret natural a un conjunt de lleis físiques o morals, independents de la voluntat de l'home, que contribueixen a la conservació i la prosperitat del llinatge humà. Sanponts argüeix senzillament que amb aquest concepte el Dret natural es desplaça de la vida moral i jurídica en una innovació agosarada i inacceptable.

La darrera part de la nota 17, que resumim, ens reserva alguna sorpresa. Sanponts es proposa de cloure el seu estudi sobre el Dret natural amb una notícia de les doctrines més recents en el camp que ell anomena "metafísica de la jurisprudència", no pas per tal d'aprovar-les explícitament, sinó per comprovar en quin estat es troba la qüestió de si existeix un Dret fundat en la natura, la justícia del qual pugui ésser demostrada per principis trets del coneixement de l'home. Aquestes doctrines són dues: l'escola històrica alemanya del Dret, i la filosofia escocesa. Dóna de la primera una ampla exposició, probablement la més antiga que hagi estat feta a Espanya, basada en fonts franceses, sobretot en l'*Assaig sobre la vida i les doctrines de Savigny*, d'un autor que no cita.⁶ Amb una gran finor, i tot defensant l'escola històrica dels atacs dels seus adversaris a la mateixa Alemanya, distingeix la idea absoluta de justícia, fonamentada en la natura social de l'home, de les seves manifestacions contingents en l'història dels pobles, o sia, les diferents legislacions. "Així, doncs — afegeix —, el dret té una existència triple: en la consciència, en la història i en la ciència." L'element filosòfic, comunament anomenat "Dret natural", serveix de substrat a l'element històric, o Dret positiu, integrat per les lleis i els costums vigents a cada país, que s'emmotllen al caràcter del seu poble com el vestit s'emmotlla al cos. I l'un i l'altre, el Dret natural i el positiu, constitueixen l'objecte d'estudi de la ciència jurídica o jurisprudència. Finita l'exposició de la doctrina de Savigny, l'autor afegeix literalment: "Al mateix resultat arriba, avui en dia, l'escola filosòfica d'Escòcia i l'anomenada escola eclèctica francesa; com pot deduir-se del que es dirà en la nota 36 d'aquest títol a propòsit de la idea de justícia".

Si la nota 17 acaba remetent a la nota 36, aquesta comença amb una referència a aquella; hi ha, doncs, una continuïtat ideològica, i àdhuc d'assumppte, entre ambdues. En efecte, la nota 36, a propòsit de la frase "*justicia cumplida*" que apareix en el text de *Las Partidas*, serveix a Sanponts per a escatir la idea de justícia que, ensems amb la idea del bé i la del deure,

6. És, probablement, Charles Guenoux, traductor al francès i prologuista de les obres de Savigny.

són capitals en el Dret. És en aquesta nota on Sanponts exposa les doctrines de la filosofia escocesa i de l'escola eclèctica francesa, així mateix sense aprovar-les en tots els detalls, i només com un símptoma de la reculada que suposen en el sensualisme abans imperant. Escolleix Dugald Stewart com a portaveu de la filosofia escocesa, i extracta de la seva obra principal ⁷ una sèrie de doctrines referents a les idees morals. Comença per combatre la doctrina que identifica el sentiment del deure amb l'amor de si mateix, és a dir, amb l'interés, o també amb la felicitat. Es renoua, per tant, la polèmica contra Bentham; però també, a la mà de Dugald Stewart, són examinats els sistemes morals de Hobbes, de Cudworth, de Locke, de Hutcheson i de Price. La conclusió de la nota és congruent amb les altres solucions que hem vist acceptades per Sanponts. La idea de justícia, com les altres idees morals, apareix espontàniament en la consciència dels individus i dels pobles amb anterioritat a tota especulació filosòfica i a tota legislació positiva, i és aflorada per la facultat moral de què la natura ens ha dotat per a dirigir la nostra vida. ⁸ En paràgraf a part s'ocupa de l'escola eclèctica francesa, i esmenta com a principals representants seus Dégerando, Laromiguière i, sobretot, Cousin; no cita, però, els títols de llurs obres. Pren de Cousin l'exposició doctrinal que segueix i de la qual recull igualment la tendència a cercar en la natura humana el fonament de la vida moral, i en la consciència, l'expressió espontània de les lleis del seu desenvolupament que es concreta en les idees de bé, justícia, deure, obligació, sanció, mèrit i altres de connexes.

He registrat, de bell començament, l'impacte produït per les especulacions filosòfiques de Sanponts en l'opinió culta barcelonina, expressada per boca de Feu, que evoca un impacte semblant arran del curs d'Ideologia professat a l'Acadèmia de Ciències i Arts per Martí d'Eixalà. A distància de més d'un segle, la lectura de les notes de Sanponts o del curs de Martí d'Eixalà ens deixa una impressió ben minsa; tot el més, atribuïm a les unes i a l'altre un valor simplement didàctic, és a dir, de divulgació de doctrines més o menys recents des de la càtedra, aprofitades ocasionalment per a qualche publicació. Però cal situar-se en l'eixarrement de la vida cultural barcelonina de mitjan segle XIX, després d'un segle i mig de no tenir Universitat i de l'empobriment cultural subsegüent a la invasió napoleònica

7. Traduida al francès per Peisse amb el títol *Éléments de la philosophie de l'esprit humain*. Una edició d'aquesta versió fou publicada a París entre els anys 1843 i 1845.

8. Aquesta facultat moral equival al "sentit comú" dels escocesos.

i a les lluites internes, per a comprendre l'entusiasme amb què foren acollides aquestes primeres aures ideològiques procedents d'Europa.

De fet, Ignasi Sanponts estigué estretament lligat a Ramon Martí d'Eixalà, que fou qui importà a Catalunya la filosofia escocesa, no solament per empreses culturals comunes i per llur actuació universitària, sinó també per llur ideologia. Sanponts, més vell que Martí d'Eixalà, i probablement un dels seus orientadors en el camp dels estudis jurídics, sofrí, en canvi, la influència de Martí en filosofia. Quan foren redactades les notes 17 i 36 al títol I de la Partida primera, Martí d'Eixalà havia professat ja els seus cursos d'Ideologia a l'Acadèmia de Ciències i Arts, amb què comença a ésser coneguda la filosofia escocesa a Catalunya. Sanponts acusa aquesta influència, com hem vist, en el camp de les idees morals i jurídiques. Res no s'oposa a comptar Sanponts entre els adeptes d'aquella filosofia, de la qual un nebot seu per línia materna, En Xavier Llorens i Barba, havia d'arribar a ésser el màxim representant a Catalunya. Com és ben sabut, posseïm un coneixement molt imperfecte de les doctrines de Llorens i de la filosofia catalana d'orientació escocesa en general, a través de les comptades publicacions que avui podem consultar; i aquest coneixement és més defectuós encara pel que pertoca a les idees de filosofia pràctica, de les quals les fonts escrites gairebé no ens diuen res. Les especulacions de Sanponts contribueixen a omplir aquest buit, en tant que ens mostren les tendències generals de l'escola filosòfica catalana, els corrents adversos contra els quals lluitava, i àdhuc les seves solucions doctrinals als problemes de la moral i del dret plantejats en l'àmbit europeu del temps. En aquest sentit, el coneixement de la posició filosòfica de Sanponts ajuda a arrodonir la nostra visió global de l'escola filosòfica catalana del segle XIX.

A Ignasi Sanponts cal remuntar així mateix els orígens de l'escola històrica catalana del Dret, que havia d'assolir el seu cim en l'il·lustre patrici Manuel Duran i Bas i havia d'exercir un paper eficacíssim en la defensa del nostre patrimoni jurídic. A ell hem de referir, si més no, l'enllaç entre l'escola històrica del dret, d'ascendència germànica, amb la filosofia del sentit comú, d'ascendència escocesa; aquest enllaç constitueix un tret definidor i singularíssim de la filosofia catalana del segle passat, i s'origina de la convergència en el mètode positiu, de l'horror a les abstraccions de l'idealisme, de l'amor a les tradicions del passat que han fet la grandesa d'Europa i del respecte a les peculiaritats nacionals de cada poble. Ramon Martí d'Eixalà encertà a encarnar aquestes diverses tendències i a fondre-les en unitat de vida i de pensament; mort ell, el seu deixeble Xavier Llorens portà

aquesta doctrina filosòfica al seu nivell més alt d'elaboració. Al costat d'aquests dos capdavanters, Ignasi Sanpontos i Barba ens apareix avui com una figura secundària però, tanmateix, original i interessant, de l'escola filosòfica catalana, que permet de completar-ne el coneixement.